

SHAKESPEARE KERESTETIK

A szegedi Nemzeti Színház előadása

Új szindarabot mindenki érdeklődéssel vár. A „Shakespeare kerestetik” esetében pedig nemcsak a szokott érdeklődésről volt szó. Tudtuk azt, hogy az új, a haladó német színirodalom egyik legsikeresebb alkotását akarja színházunk — hazánkban elsőnek — bemutatni, azt a vígjátékot, amelyet hosszabb ideje játszanak a Német Demokratikus Köztársaság színpadjain. Azt a vígjátékot, melynek szerzőjét, Heinrich Kipphartot, Nemzeti Díjjal tüntették ki. Hallottuk, hogy a darabnak erősen szatirikus éle van és kíváncsian vártuk, hogyan illeszkedik majd bele ez az új színezetű, műfaji tekintetben szokatlan alkotás a színház mindinkább szélesedő repertoárjába? Vajon újabb állomása lesz-e Szeged minden vonatkozásban egyre feljebb emelkedő színházi kultúrájának?

Kezdjük a darabbal. A „Shakespeare kerestetik” alapmeséje rendkívül egyszerű. Abból áll, hogy egy dramaturg az új írótehetségek keresése közben félreértés folytán pontosan az egyetlen tehetséges szerzőt dobja ki. Tévedésére rádöbbenve azonnal a fiatal író keresésére indul, de csak a legkülönbözőbb bonyodalmak után sikerül megtalálnia. A darab itt befejeződhetne, a találkozás-jelenet azonban a szöveg szerint mégcsak felvonás-véget sem jelez. Kipphart ugyanis ezen a ponton továbbfejleszti a mesét és további bonyodalmak sorozat segítségével azt jeleníti meg, miképpen lesz a megtalált darabból minden nehézség ellenére is előadás, mégpedig sikeres előadás. A mese legelőször folyik, hogy a „Shakespeare kerestetik” szinte korlátlanul bővíthető, de ugyancsak hasonló mértékben rövidíthető is, hiszen a cselekménynek az a célja, hogy először a találkozást odázza el, másodszor pedig az előadást. Másképpen kifejezve: a darab jeleneteinek nagyobb részét nem a szükségesség hívja életre, hanem a szerző önkénye. Ennek viszont az a következménye, hogy egyes jelenetek „üresen futnak”, nem élelik ki az alapvető konfliktust, s nem a szereplők jelleméből fakadnak, hanem csupán többé-kevésbé nevetséges helyzetek halmazának tűnnek. Elsősorban vonatkozik ez a második felvonásra, különösen pedig arra a jelenetre, amelyben a dramaturg és a fiatal író végre egymásra talál.

A mese önmagában természetesen nem fejezi ki a darab mélyebb mondanivalóját, hanem csak a szerkezetet szabja meg. A vígjáték eszméi tartalma a jellemeken és a megjelenített mesén, a cselekményen keresztül jut kifejezésre. A központi személy, Färbel, a dramaturg. Färbel jószándékú átlagember, akinek azonban megvan az a tulajdonsága, hogy az új dráma kérdését életbevágóan fontos dolognak tartja. Jellemző vonása tehát az új kultúrába vetett hite. Túrelmetlensége folytán majdnem elszalasztja az alkalmat, hogy ezt a hitet valóra váltsa, ezért kell „bűnhődnie”, azért kell különböző viselkedésmódokon keresztül mennie, hogy az elkövetett emberi hibát jóvátegye. Egyénisége eddig a pontig nem problematikus. Itt ütközik azonban ki egy mélyebb, valóban lényegbevágó hibája: nem látja, hogy az új nemcsak elméleti szempontból fontos, hanem a gyakorlatban is. Amikor a megtalált vígjáték előadásáról van szó, nem tud kellő erővel és biztonsággal sikrásszállni érte. Nem veszi észre, hogy a hangsúly a megvalósításon, az előadáson van. Az igazi krízis az ő szempontjából a harmadik felvonásban következik be, amikor szó nélkül visszavonul, s átengedi a teret ellenlábasának, az igazgatónak. A krízisből azonban végül kiemelkedik, igaz, hogy nem a maga erejéből, hanem fiatal barátai, az új emberek, Fridolin, Raban és Mellin segítségével.

Raban, a drámaíró, más típus, mint Färbel, de azért van bizonyos hasonlóság kettőjük között. Raban a gyakorlati életből, a munkapad mellől jött. A valóságból kiindulva kívánja az új művészetet s nemcsak kívánja, de a maga darabjával alkotóan hozzá is járul megteremtéséhez. A vélt sikertelenség

azonban kedvét szegi, hátat akar fordítani az irásnak, visszatér oda, ahonnan jött. Benne is krízis játszódik tehát le, ő is megtorpan. Ez a megtorpanás azonban — bár hasonlóan látszik a Färbeléhez — tulajdonképpen az ellenkezője. Färbeltől a valóság idegen egy kisse, Raban viszont a művészet valóságformáit, a művészi valóságformálóját nem érezte még egészen át. Őt főként menyasszonya segíti tovább, s mikor magára talál, a maga részéről is hozzájárul ahhoz, hogy Färbel túljusson válságán.

A törellel, fiatalos lendületet, a rokonszenves naivitással párosult határozottságot Fridolin testesíti meg, a kifutófiú. Első pillantásra mellékalaknak tűnhetne, de ez nincs így: jelentősége a döntő pillanatokban érvényesül. Akkor önt új erőt Färbelbe, mikor a dramaturg már feladta a harcot, ő az, aki kimondja: az embernek magának is meg kell újulnia ahhoz, hogy az újat megvalósíthassa. Fridolin nem problematikus jellem, de humanista, ösztönösen és helyenként szögletesen, de mindig meggyőzően. Nem művész, még csak nem is dramaturg, de hiténél fogva mindent hajlandó megtenni azért a művészetért, amelyet az igaznak, az újnak érez, s azokért az emberekért, akik az új megteremtésén munkálkodnak. Fridolin egy ember abból a tömegeből, amely az új világot építi, „ellentmondásokból, verjelekből, verből és tévedésekből”.

A Färbelek, Rabanok és a Fridolinok táborát erősíti Mellin kartársnő is a Népművelési Minisztériumból. Irányítón szól bele az eseményekbe, határozott, de megértő, s éles szemmel különbözteti meg az igazt a hamistól, a lényegét a látszattól. Rokonszenves és bizalmat gerjesztő jelenség, kár, hogy Kipphart kevésbé alapozza meg szerepét. Elvben világos a funkciója a darabon belül: az állami vezetésként kell megmutatnia. Ahhoz azonban, hogy igazán hiteles legyen, túlságosan deus ex machina-szerűen lép be a cselekménybe s nem eléggé kidolgozott, hanem csupán körvonalalban megrajzolt alak.

A cselekmény első részét a Färbel és Raban között felmerült félreértés mozgatja. Az egész darab szempontjából azonban a hangsúly nem ezen van. A döntő kérdés nem az az esetlegesség, vajjon a dramaturg tévedésből kidobja-e a tehetséges író, s keresésére indulva többé-kevésbé izgalmas és mulatságos hajszát találja-e meg. A szerző persze ezzel is fontos tanulsággal szolgál. Azt mutatja meg, hogy az apróbbnak látszó emberi hibák, mint például a túrelmetlenség és a sértődékenység, rengeteg bonyodalmat okoznak, s ha nem akadályozzák is meg, legalábbis elodázzák a dolgok megoldását. Az alapvető probléma azonban nem ez, hanem kezdettől fogva az, hogy az új megvalósul-e, az új, jó szindarabot előadják-e vagy sem. Ebből a szemszögből tekintve pedig az igazgató a döntő tényező — negatív szempontból. Schnell az, aki végső fokon a félreértés okozója, hiszen Färbel az ő kétszínűsége miatt veszti el türelmét. Schnell az, aki a végre megtalált darabbal nem hajlandó foglalkozni, mert úgy látja, hogy érdekeit más módon tudja biztosítani. A kibontakozást tehát Schnell akadályozza meg s a „Shakespeare kerestetik” ezen az ellentétén épül fel. A konfliktus okozója az igazgató, pontosabban az igazgató jelleme. Még pontosabban: jellemtelensége. A gátló ok az a jellemtelenség, amelyet Färbel így foglal össze: „Őn mindig azt a meggyőződést vallja, amelyik Önnek a legkényelmesebb, vagyis kegyednek nincs véleménye. Kegyed mindig azt a gondolatot gondolja, amelyet a legelőnyösebbnek gondol. Vagyis: kegyednek nincs gondolata”. Valóban, Schnell típusa az önző, felszínes, törtető embernek, a frázislovagnak, akit semmi sem érdekel, csak a maga személye, a maga érvényesülése. Schnell állandóan a pártra hivatkozik, jelszavakat hangoztat, biztatásokat a gyalg ki — de mindezt csak azért, hogy a maga pozícióját erősítse, hogy karrierjének útját egyengesse. Igazi látszatember s valójában pontosan az ellentéte annak, mint amit mutat. Ismét Färbelt idézve: „Ez nem pár-

tosság, ez nem önkritika, ez egyszerűen gyávaság és agyrestség.” Mert Schnell a pártosság igényével lép fel, de nem a pártot testesíti meg, hanem ellenkezőleg: mindazt, ami ellen a párt harcol. A számító önzést, az üres pózolóást, az undorító karrierizmust. Alapjában véve kezdettől fogva nevetséges, hiszen minden megnyilatkozásából, minden gesztusából kiittökzik az ellentmondás, a különbség a között, ami és aminek látszani akar. A baj ott van — s a darabban ez a második nagy tanulsága — hogy a látszattal megteveszti az embereket. Azok pedig, akik felismerik igazi arcát, nem merik leleplezni. Nem szabad elfelejteni, hogy Färbel az idézett mondatokat részegen, önmagának mondja el. A Schnellnek garázdálkodása tehát nemcsak a Schnelleken fordul meg, hanem azokon is, akik engedik őket garázdálkodni. Az igaz ügy, az igazi pártosság azonban végül is diadalmasodik. Az új azért nem tud azonnal érvényesülni, mert a Färbelek rajongásig szeretik ugyan, de nem tudnak érte harcolni. Abban a pillanatban azonban, mikor Fridolin lelkesedése és Mellin határozottsága is közbelép, az új megvalósul, Raban darabját bemutatják. A probléma ezzel megoldódott, de hátra van még Schnell leleplezése és megsemmisítése. Még egyszer utoljára átnyergel s a siker sugaraiban maga szeretne sütkérezni. A nagy zárójelenetben azonban tömörülnek vele szemben mindazok, akik nem a látszat, nem az önzés, hanem a valóság, a humanizmus és az új oldalán állnak. Raban és a munkásküldöttség Fridolin és Mellin kartársnő és a nyilvánosság előtt rombolják szét az önmagaszülté bálványt. S ez a darab harmadik, legnagyobb tanulsága: az újat nemcsak szeretni kell, hanem harcolni is kell érte, meg kell semmisíteni érdekében a látszatot.

Az igazgató nem egyedülálló jelenség. Más helyeken és más posztokon is vannak Schnellek. Schulte, az osztályvezető éppúgy Schnell a maga hivatalában, mint ahogy a tehetségtelen Monhaupt sem egyéb, csupán a Schnell-típus egy változata. De a Schnelleknek a sorsa is ugyanaz: Schultét Mellin leplezi le, Monhaupt pedig nagy szavai, erőszakossága, akarnoksága ellenére sem tudja előadatni fércművét. Az új darab, Raban műve nagy közönségsikerral kezd meg pályafutását, a tömegek a maguk hangját ismerik fel benne, a magukékat érzik és vallják. Schnellt leleplezik a színház éléről s Färbel foglalja el helyét, az a Färbel, aki tudja, hogy nem áll egyedül. Mellette van Raban, éppen úgy, mint Fridolin, s bizton számíthat Mellin segítő kezére is. A megoldás tehát az új maradéktalan érvényesülését, s a látszat teljes széthullását hozza meg, ezért megnyugtató, ezért igaz. A darabról ennyit.

Halász Előd
(Folytatása következik)

(12)
De bizony, ezért lettem volna én akkor pátrióta is, mint Thonuzóba! Egy valóságos szobáért, amelynek igazi aijtája van és azt igazi kilincsszel lehet csukni, nyitni! Az ablakon keresztül a nap és este betartja a lámpást a hold! Mindjárt el is határoztam, hogy bővíttük a műsort és színre hozzuk Endymiont és Diánát. Csak hogy olyan Endymiont, akit fel lehet ébreszteni és olyan Diánát, aki ráakasztja az övét a hold sarlójára.

— Holtig hálás leszek, testvér. De van itt még egy megoldandó jogi kérdés. Hát Netumák hova menien?

Mid Netumák? Asz nem érzi s a mi mótyor földallmunga, etet ki gell dopni!

No, a Netumák kidobásához sok mirza kell gondoltam magamban. Majd szót értünk velük es-tére.

Dehát menni se kellett értük, mert alkonyatkor a helyünkbe jött két mirza. Igen, fő mirzák lehettek, mert nagyon keresztebb állt a szemük és különben is kegyetlen tatár nevük volt. Az egyiket Hirhägernek hívták, a másikat Vidrozsilnak. Megtört szívvel jelentették, hogy Anton Bierhuber nem fog többet hazajönni, mert elvitte a turulmadár. Délutáni sörözés közben lefordult a szék-ről, már be is szállították a bonctani intézetbe. Őket azért küldte ki a szövetség, hogy az asztal-fiából elvigyék az elhunyt hazafi politikai hagyatékát, amint azt az alapszabályok előírják. El is vitték egy méhészarókat, meg egy proklamáció

Eltemették Csefkó Gyulát
Szombaton délelőtt 11 órakor a Belvárosi temetőben, a nagy számban megjelent ismerősök, munkatársak és tanítványok részvételével eltemették dr. Csefkó Gyulát, pedagógiai főiskolai tanárt, a magyar nyelvtudomány kandidátusát. Ravatalánál a pedagógiai főiskola tanári kara nevében dr. Eperjessy Kálmán főiskolai tanár, a Ma-

gyar Nyelvtudományi Társaság nevében dr. Kelemen József, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének munkatársa, volt tanítványai és munkatársai képviselőiben pedig Dobcsányi Ferenc főiskolai tanársegéd búcsúztatta el a kiváló tudóst és számos tanárnemzedék nevelőjét.

HIREK

— A TRUBADURT, Verdi világ-hírű operáját ma este fél 8 órai kezdettel mutatja be a szegedi Nemzeti Színház. Luna gróf szerepét Szabady István, Leonorát Papp Júlia, Azucenát Turján Vilma és Manricot Megyesi Pál alakítja. A szegedi közönség nagy várakozással tekint a Trubadur előadására elé.

— AZ ALSÓVÁROSI GAZDAKÖR alakuló gyűlését ma délután fél 3 órakor tartja a Földműves utcai földművesszövetkezet italboltjának nagytermében. A gyűlésre szeretettel meghívja és elvárja a Városi Tanács Népművelési Osztálya a gazdálarsakat.

— RADNÓTI-EMLEKÜNNEPELYT rendez ma délelőtt 10 órai kezdettel a Szabadság filmszínházban a Radnóti Miklós gyakorló általános gimnázium. A műsoros ünnepélyre mindenkit szeretettel vár a rendezőség.

— A IRÓSZÖVETSÉG SZEGEDI CSOPORTJA megkapta az engedélyt a Tiszatáj kéthavi megjelenítésére. A következő két szám tehát december közepén és január második felében kerül az olvasók kezébe. A folyóirat kéthavi megjelenítése pezsdülő irodalmi életet és költői munkarendet biztosít az írócsoport számára. Az országos vonatkozású kulturális és irodalmi kérdésekkel is sokkal frissebben foglalkozhat majd így a lap.

— „NÉPI JÁTEKOK” címmel műsort tart a Radnóti gimnázium dísztermében ma délután fél 5 órakor a Dózsa György általános iskola.

— A SZEGEDI MAGASEPÍTŐ-IPARI TECHNIKUM nyerte el az Építészeti Minisztérium vándorzászláját, amely a minisztérium 11 technikuma közül a legjobbnak jár. Az Építészeti Minisztériumból az alkalomból jutalomban részesítette az iskola DISZ-szervezetét és nevelő-testületét és az Oktatásiügyi Minisztériummal karöltve átadta ünnepélyes keretek között a zászlót csütörtökön este az iskola ifjúságának a múlt tan-évi jó tanulmányi munka, a nyári termelési gyakorlaton elért szép eredmények a jó kulturális és sportmunka jutalmaként.

— DR. BERETZK PETER a Fehértó nagy kutatója és ismerője „Képek a madarak életéből” címmel előadást tart hétfőn délután 6 órai kezdettel a Kereskedelmi és Pénzügyi Dolgozók Szakszervezetének kultúrtermében (Tolbucin sugárút 14.). Előadásában a madárélet ma is vitatott problémáit tárgyalja, majd az idén készült felvételeit, álló- és mozgóképeit vetíti a jelenlévőknek.

— A SZEGEDI IRÓK ALMANACHJÁT az Írószövetség központjának most létesült kiadója, a Magvető Könyvkiadóvállalat fogja kiadni Budapesten 1955 elején.

— A VÁROSI BALETTISKOLA előadást tart december 6-án, hétfőn este 7 órai kezdettel a szegedi Nemzeti Színházban. Az előadás műsora a következő: Utóőr tábor jelenetek; népi játékok és népi táncok; A csodahegedűs, gyermek ballet három felvonásban. A számokat Tili Elza tanította be, a szereplők ruháit Boga Aranka iparművész tervezte. Jegyek az előadásra 4—12 forintot árban a színház pénztáránál és a Balettiskolában (Zászló utca 2. szám alatt) kaphatók.

— A SZEGEDI IRÓCSOPORT tagjai közül többen szándékoznak résztvenni az Írószövetség és a népművelési minisztérium április 4-i határidővel záruló felszabadulási pályázatán. Nagy Sándor „Az utolsó parancs” címmel írói hosszabb elbeszélést, Lódi Ferenc versikluszsal, Somfai László regénnyel pályázik.

— KÁLMÁN IMRE Montmartre-i bolya című háromfelvonásos operettje kerül bemutatásra ma délután fél 4 és este 7 órai kezdettel a felsővárosi Postás-kultúrotthonban. Az előadásra jegyek a Posta-igazgatóság portáján (Szálán krl. 43.) — a Főposta I. emeleti kapu-órénél és a kultúrotthonban, (Vásárhelyi sugárút 21. szám alatt) kaphatók.

— AZ EGYETEM ÉS FŐISKOLA előadói az elmúlt hónapokban fokozottan kapcsolódtak be az írócsoport nevelési munkájába. Madácsy László Rimbaud-előadása, Vajda László Balassi-tanulmánya, Vajtai István „A lira varázsa” címmel elhangzott előadása (melyet a Tiszatáj januári száma közöl) a legkiemelkedőbb tanulmányok. Kiss Lajos, a Szegedi Egyetem szerkesztője a Tiszatáj januári számába írt, Lódi „Hazám” című költeményével kapcsolatban elhangzott vitás problémákról irodalom-esztétikai tanulmányt. Az egyetemi előadók közül Baróti Dezső, a folyóirat szerkesztőbizottsági munkájában vesz rendszeresen részt; Halász Előd a folyóirat számainak bírálatával segíti a csoportot. Ő fogja bevezetni a Petrovác-kötetével kapcsolatos vitát is. Naesády József a lektorátus munkájában működik közre eredményesen.

— Mikrobarázdás lemezműsorok. Händel „Füziójáték” című zenekari szvitje, Mozart A-dúr hegedűversenye és Requiem kerül előadásra 7-én, kedden este fél 8 órakor a Közkalkalmazottak Szakszervezeti Kultúrotthonában. 8-án, szerdán este fél 8-kor megismétlik az „Aida” közvetítését a Római Opera együttesével. Erede vezényletével készült felvételtől, amely „az 1953. év legjobb mikroilemez-felvétele” kitüntetést kapta.

Hannibál föltámasztása

Móra Ferenc regénye

zelmének reménye, és így lettem én rövid úton másod-albérleje Tera mamának, aki a gyászeset alkalmából tisztezeres emelte a labkért.

— Nézze, nagyságám — adta elő az indoklást a házi-kincstárt kezelő Diának — maguk meg úgy adják ki az alsóhelyiséget az öreg tatának, ahogy akarják.

Egy kicsit felhődztem tőle, hogy az öreg tata nagyon a szívére fogja venni menekült társa halálát. De kiderült, hogy Észak és Dél közti nagy ellentéték lappanganak.

— Szerb spion volt ez a torontáli sváb, kérem — tért napirendre a nemzeti gyász felett Netumák bácsi és sokkal nagyobb érdeklődést tanúsított az iránt a kérdés iránt, hogy hol fogja ő ezentúl kinyugodni a nap fáradalmait.

Felajánlottuk neki a kubiklumot, de Netumák bácsi ettől nagyon megijedt. Azt mondta, hogy először is nem felel meg a társadalmi állásának, másodszor nagyon nehéz bele lemenni. Harmadszor föl bírjuk-e őt onnan húzni reggelenként?

Tekintettel a kettőnk három kezére, ezt nem mertük vállalni és így Netumák bácsi kiesett az életközösségünkéből. Egy hétig még föl-föl ijedtünk rá éjtszakánként, hogy nem halljuk a horkolását, de az ember lassanként, mindent megszokik, még azt is, hogy a felesége szívédobogásán aludjon el Hephaistos fűjtatója helyett.

(Folytatjuk)

tervezetet, amely méhészkerületek szervezésére hívta fel az Alföld hazafiasan gondolkodó népét.

Igy dőlt sírba az új rendszerű haború győzelmének reménye, és így lettem én rövid úton másod-albérleje Tera mamának, aki a gyászeset alkalmából tisztezeres emelte a labkért.